THE ISRAELITE PRESS
The only Jewish Newspaper in Western Canada.
אידישע ווארט
Office and Place of Business: New Israelite Press Bldg., 165 Selkirk Ave. East
Published daily except Saturday and Sunday
ENTERED AS SECOND-CLASS MAIL MATTER AT OTTAWA
Subscription: $6.00 per year
Est. 1910 Phones: 55 409—52 213
Winnipeg — Manitoba

די טראגעדיע אין קאלומבוס, אהייא

די שרעקלאכע טראגעדיע אין קאלומבוס, אהייא, וואו הונדערטער ארעסטאנטן זיינען אומגעקומען אין דער שריפה אין דער שטאט-פריזאן מיט א שוידערלאכן טויט, ווי מייז אין די לעכער, — איז נאר א רינגעלע אין א קייט פון אנדערע פאסירונגען אין די אמעריקאנער טורמעס, וואס האבן זיך אויך פארענדיקט מיט טראגעדיעס, כאטש ניט אויף אזא קאטאס-טראפאלן מאכשטאב און אופן.

קיין ארעסטאנט האט בכלל ניט קיין חשק צו זיצן אין טורמע, אפילו אונטער דעם בעסטן און מענשלאכסטן רעזשים. די מייסטע ארעסטאנטן אבער זיינען געצוואונגען צו מאכן שלום מיט זייער ביטערן גורל. זיי פאר-שטייען גאנץ גוט, אז זיי זיינען הילפלאז קעגן די אייזערנע גראטעס, קעגן די באוואפנטע וועכטער און קעגן דער מלוכה מאכט און דער גאנצער גע-זעלשאפט וואס שטייען קעגן זיי.

ארעסטאנטן קאן ווען געלינגען א פארשווערונג ארויסצו'גנב'ענען זיך פון זייער געפאנגענשאפט, אדער א פארשווערונג קעגן איינציקע וועכ-טער. כאטש אין די מייסטע פאלן זיינען אזעלכע פארזוכן א דורכפאל און ענ-דיקן זיך זייער טרויעריק פאר די אנטיילנעמער, איז עס אבער פארט אן אזארט-שפיל, מיט געוויסע שאנסן אויף געווינס. די וואס האבן א באזונדערס שטארקן דראנג צו פרייהייט שטעלן די סטאווקע אין קאן, און פארלירן אדער געווינען.

אן אפענער אויפשטאנד פון ארעסטאנטן איז אבער אין אלע פאלן פאראורטיילט צום אומפארמיידלאכן דורכפאל. ווי גוט אזא אויפשטאנד זאל ניט זיין ארגאניזירט און ווי גרויס די צאל וואס באטייליקן זיך אין אים זאל ניט זיין, האבן די ארעסטאנטן אבער קיין שום שאנס ניט צו געווינען אין אן אפענעם קאמף קעגן די באוואפנטע וועכטער. צו וועלכע עס קומען צו הילף אין איין מאמענט די גאנצע מאכט פון דער פאלי-ציי און פונ'ם מיליטער.

אלע אפענע אויפשטאנדן פון ארעסטאנטן מוזן זיך אומפארמיידלאך פארענדיקן אדער מיט טויט, אדער מיט שווערע שטראפן פאר די וואס בא-טייליקן זיך אין זיי. אלע ארעסטאנטן ווייסן דאס זיכער זייער גוט, און אויב זיי ברעכן פארט אויס אין אפענע רעוואלטן, איז עס זיכער דערפאר, ווייל זייער לאגע איז אזוי פארצווייפלט, אז זיי פילן אז זיי האבן ניט וואס אנ-צואווערן. זיי לאזן זיך אויף דער געפערלאכער, האפענונגלאזער אוואנטורע בלויז צו ברעכן די שוידערלאכע מאנאטאנישקייט פון זייערע פינסטערע לעבנס, — און זיי זארגן זיך ניט בשעת מעשה פאר דעם הויכן פרייז וואס זיי וועלן דארפן דערפאר באצאלן.

און אין די אמעריקאנער געפענגענישן, וואס זיינען אגב זייער גערדיכט באפעלקערט, קומען לעצטנס פאר כסדר'דיקע אויפשטאנדן. די רעוואלטן האבן זיך פארשפרייט ווי א מגפה איבער'ן לאנד, כאטש עס איז ניט זואר-שיינלאך, אז די ארעסטאנטן פון די טורמעס צעשפרייט איבער פארשיידענע טיילן פון לאנד זאלן האבן וועלכע ס'איז מעגלאכקייט צונויפצורייידן זיך.

די אויפשטאנדן פארענדיקן זיך, נאטירלאך, אלע אויף דעם זעלבן אופן. ס'איז אבער בלויז א פראגע, וויפל פון די ארעסטאנטן באצאלן דערפאר מיט זייערע לעבנס און וויפל מיט אנדערע שווערע שטראפן, וואס זיינען פאר מאנכע אפשר ערגער ווי דער טויט. די אויפשטאנדן הערן אבער ניט אויף, וואס ווייזט, אז די לאגע אין די אמעריקאנער טורמעס איז אן אויסערגעוויינ-לאך שוידערלאכע.

די טראגישע שריפה אין דער שטאט-פריזאן פון אהייא, זעט עס אויס צו זיין זיכער, איז אויך געווען א פארצווייפלטער פארזוך פון ארעסטאנטן צו ברעכן די מאנאטאנישקייט און צו געווינען אפשר א שאנס אויף פרייהייט. עפעס אן ארעסטאנט, ווי עס זעט אויס פון די ערשטע באריכטן, האט אנגע-צונדן א בינטל קליידער אין זיין צעל, מיט דער האפענונג, אז א שריפה וועט מאכן א סומאטאכע, אין וועלכער ער מיט זיינע חברים וועלן אפשר קאנען געווינען זייער פרייהייט.

ער האט דערביי ריסקירט מיט זיין אייגענעם לעבן און מיט די לעבנס פון זיינע חברים. אבער דער ריסק אין מן-הסתם פון זיין שטאנדפונקט כדאי געווען. אגב האט ער זיך מסתמא ווייניק גערעכנט, אז אין אזא קריטישן און געפערלאכן מאמענט זאלן די וועכטער זיין אזוי אוממענשלאך, ניט צו עפע-נען גלייך אלע צעלן און ארויסלאזן די פארשפארטע פון די פאסטקעס. אין דעם פרט האבן זיי געמאכט א טעות. די ארעסטאנטן וואס זיינען געווען אין די קארידארן האבן געמוזט מיט גוואלד אפנעמען די שליסלען, און דערוויל איז פארלארן געגאנגען ווערטפולע צייט, ווען יעדע סעקונדע איז געווען טייער.

אט די האנדלונג פון די וועכטער צייגט אגב, וואס פאר א ברוטאלע, אוממענשלאכע באציאונג עס הערשט אין די אמעריקאנער טורמעס צו די אומגליקלאכע פאריער פון דער געזעלשאפט, וועמען דער גורל האט פאר-ווארפן הינטער די גראטעס. עס איז קיין וואונדער ניט, וואס די ארעסטאנטן שטעלן אלץ אין קאן, אפילו אין א שפיל וואו זיי זיינען זיכער צו פארלירן.

זאל די שוידערלאכע טראגעדיע אין דער אהייא פריזאן דערוועקן דעם איינגעדרעמלטן געוויסן פון דער אמעריקאנער געזעלשאפט, און זאל דאס פירן צו א מער מענשלאכער באציאונג צו די ארעסטאנטן. אפשר וועלן דאן די הונדערטער קרבנות ניט האבן פארלארן זייערע לעבנס פאר גארנישט.

ווינפעגער מוניציפאלע שטייערן

אומזיסט האבן ווינפעגער שטייער-צאלער געהאפט אז די צוריקצי-אונג פון האלב פון דעם פראווינציעלן מוניציפאלן ציגז וועט פירן צו א פאר-קלענערונג פון די שטייערן פון דער מוניציפאליטעט. עס איז שוין איצט קלאר אז קומענדיקן מאנטאג, ווען די שטייער ראטע וועט באשטימט ווערן, וועט זיך ארויסווייזן, אז די "מילס" (שטייער ראטע פאר יעדע טויזנט דאלאר פונ'ם אפגעשאצטן ווערט פון אייגנטום) וועלן וואקסן, אנשטאט פארקלע-נערט צו ווערן.

ווינפעג איז ווייט ניט די ערגסטע שטאט פאר שטייערן אין קאנאדע. עס זייענען דא א סך שטעט אין דער דאמיניאן, וואו די מוניציפאלע שטייערן ראטע איז העכער ווי ביי אונז. דאך איז די לאגע אין דער הינזיכט ביי אונז ניט איבעריקס גלענצענד, און פאר די לעצטע יארן האט זיך די ראטע גע-האלטן אין איין הויבן.

דאס יאר האט ניט געהאלפן אפילו דאס, וואס א צאל קאנדידאטן פון דער "סיוויק פראגרעס אסאסיאיישאן" זיינען אויסגעקליבן געווארן אין סי-טי האל . . . די הוצאות פון דער שטאט זיינען געוואקסן, און עס האבן אויך געמוזט וואקסן די "מילס".

נאטירלאך, מוז אן אנשטרייגונג געמאכט ווערן צו שפארן, וואו דאס איז נאר ראטזאם, און דאס ווערט געטאן, — די שפארזאמקייט גייט אפט פאקטיש צו ווייט, באזונדערס ווען עס קומט צו געזונטהייט און צו בילדונג, וואו שפארזאמקייט איז אייגנטלאך פארשווענדונג פונ'ם ערגסטן סארט. אבער ניט אומעטום קאן מען שפארן, אן דעם ריסק צו פארשאפן גרויסע אומבאקוועמלאכקייטן צו די בירגער און שאפן א שלעכטע רעפוטאציע פאר דער שטאט.

דער בעסטער אויסוועג וואלט געווען, ווען צוזאמען מיט'ן וואוקס פון די שטאטיקע הוצאות זאל אויך וואקסן די באפעלקערונג פון שטאט, וואס זאל פארלייכטערן די לאסט פון די שטייערן. אבער דא וואלטן מיר ווידער געמוזט קומען צו דער פראגע פון אימיגראציע, — און דא שטויסן מיר זיך אן אן אייזערנער וואנט . . .

די אידן אין אירלאנד

(אידישע ביזנעסלייט האבן דארט געשאפן א דערפאלגרייכן קאמערציעלן צענטער. — עס זיינען איצט אין אירלאנד פאראן ארום 10,000 אידן)

פון ע. י. ברוען

(מר. ברוען איז א געוועזענער ניט-אידישער ציייטונגסמאן פון איראלנד, וואס וואוינט איצט אין אמעריקע)

די לעצטע פאליטישע איבערקערעניש אין אירלאנד האט ארויסגערופן פיל מער זארג ביי אירלענדער, וואס זיינען טויזנ-טער מייל אוועק פון דעם "עמעראלד אינ-זעל", ווי ביי די אירלענדער וואס וואוי-נען אין דובלין אדער אין קארק. באזונ-דערס האט זיך ניט גענומען צום הארצן דאס אירישע אידנטום, וואס איז פאר-אינטערעסירט הויפטזעכלאך אין דעם דער ציעריישן, קאמערציעלן און דעם אינדוסט-ריעלן פראגרעס פון דער לאנד, און אלץ אין צוגעאנגען גלאט ביז קאנגרעזיוו איז ווידער דערוויילט געווארן אלס פרעזי-דענט.

די דערקלערונג פאר דער דאזיקער רו-איקייט אין אירלאנד קאן מען געפינען אין דעם פאקט, וואס די מערהייט פון פאלק אין אירלאנד גופא האט אויפגע-געבן די פאליטישע בבא-מעשיות און גיט זיך אפ מיט דער ממשות'דיקער אינדוסט-...

הערשט א שטילשטאנד, האט די אקטיווע טעטיקייט פון די מילן און פאבריקן אויס-געמונטערט די באפעלקערונג און אנטוויי-קעלט זייערע אינטערעסן, אנשטאט זיך צו פארלאזן אינגאנצן אויף די אנגרארישע (פעלד-ארבעט) מעגלאכקייטן.

א חוץ די אידישע אינדוסטריאליסטן זיינען אויך די אידישע ארבעטער וואס האבן געקראגן דערפארונג אין די ענגלי-שע מאנופאקטור צענטערן, זייער פרא-מינענט אין דער אירלאנדישער ארבעטער באוועגונג, ...

שטאמען אפ פון א גרופע פון 150 פאמי-ליעס, וואס האבן זיך באזעצט אין בעל-פעסט אין יאר 1846, לויט דעם פארש-לאג פון קעניגן וויקטאריא'ס "פרינץ קאנ-סארט" (מאן פון דער הערשנדיקער קע-ניגין), וואס האט געוועזן — און באזונ-דערס די ענערגיע און אינטעליגענץ פון אידן אין זיין געבורטסלאנד — דייטשלאנד. אין דער דאזיקער שטאט, וואס איז א פרא-מינענטער וועלט-צענטער פון דער טעקס-טיל אינדוסטריע, זיינען, לויט אויסרעכע-נונגען, פאראן פופצן הונדערט אידישע ...

סיסטעם" האט זיך אנגעהויבן צו אנט-וויקלען.

מיט עטלאכע יאר צוריק, ווען דער גע-בוי פון דער עלעקטרישער איינריכטונג איז נאך אנגעגאנגען, האט פרעזידענט קאסגרעיוו אפגעהאלטן א צאל קאנפערענ-צען מיט פראמינענטע פאבריקאנטן, און א גרויסע צאל אידישע נאדל ארבעטער זיינען געבראכט געווארן פון ענגלאנד קיין דאבלין. ווען די דאזיקע איינגעוואנדערטע אידישע ארבעטער פון ענגלאנד האבן זיך באזעצט אין דובלין, האבן זיי דארט שוין ...

מען דערציילט, אז ווען די נייע-דערוויילטע אלדערמען פון דער שטאט האבן אפ-געהאלטן זייער ערשטן מיטינג אין 1930, האבן געוויסע פאליטישנס פארגעשלאגן, אז מען זאל איבערגעבן די געשעפטן פון דער שטאט צו איינעם "וואס וועט זיי קאנען ריכטיק דורכפירן". דאס, זאגט מען, איז אייגנטלאך געווען א פאליטישער צוג, צו שטעלן אין פארלעגנהייט געוויסע פאליטישע טוער. עס איז אבער פון דעם ארויסגעקומען זייער א וויכטיקער אויפ-טו פאר דער שטאט קארק, אלע גיבן איצט צו, אז מארקס, וואס האט בעת דער מלחמה זיך אויסגעצייכנט אלס ליי-טענאנט אין דעם קעניגלאכן אירלענדישן רעגימענט, האט אויפגעטאן זייער פיל ביים ארגאניזירן די געשעפטן פון קארק.

פרעזידענט קאסגרייוו איז איינער פון די אנגעזעענסטע פריינט פון דעם איר-...

... האט אויך זיי ארויפגעליינגט.

גרויסע מענשן קאנען האלטן, אז עס איז א פאראדאקס צו רעדן וועגן אידן אין פארבינדונג מיט אירלאנד, זיי דארף מען זאגן, אז אידן האבן געלעבט אויף דעם "עמעראלד אינזל" אין משך פון די לעצ-טע צוויי הונדערט יאר. די גרעסטע טייל אידן וואס וואוינען איצט אין אירלאנד ...

אומעטום וואו די קליין-אינדוסטריע אין אירלאנד איז אנטוויקלט קאן מען גע-פינען אידן. די בארימטע "איריש טווידס" איז איינע פון די אינדוסטריעס, וואס האט געקראגן א באיידטענדן אימ-פעט דורך דעם וואס אידישע ארבעטער פון ענגלאנד האבן אהין איינגעוואנדערט, וועמעס אנקומען איז געווען אין דער זעלבער צייט, ווען די "שאנאן עלעקטריק ...

... באוועגונג, ... טאן עלעקטריק סיסטעם" וועט פארענ-דיקט ווערן.

די אידישע אינדוסטריאליסטן אין איר-לאנד זיינען ניט אין קיין קליינער מאס פאראנטווארטלאך פאר דעם איבערבייט אין דער לאגע, זיי זיינען עס געווען די, וואס האבן אנגעפאנגען די עלעקטריק סיס-טעם. אין פילע שטעט פון דעם אירלענ-דישן "פריי-שטאט", וואו עס האט גע-...

... בארימט אין דער ביזנעס וועלט און אין די געלערנטע פראפעסיעס.

די שטאט קארק בארימט זיך איצט מיט איר אידישן שטאט-פארוואלטער, אהרן מארקס. דער דאזיקער איד, וואס איז א געוועזענער פארוואלטער פון א דע-פארטמענט סטאר, איז איצט דער פאר-וואלטער פון דער דאזיקער וועלט בא-רימטער אירלענדישער שטאט.

... גרויסער פריינט פון די אירלענדישע אי-דען. ווען ראפעל איז געווען אויף א וויזיט אין אמעריקע, האט ער דערקלערט, אז וואלטער ליפמאן, דער רעדאקטאר פון דער ניו-יארקער צייטונג "וואורלד", האט וועגן אים געשריבן די בעסטע באשריי-בונג, און אז ער האלט דאס פאר דער פיינסטער זאך וואס עס האט מיט אים פאסירט אויף זיין אמעריקאנער וויזיט.

("איטא")

א מערקווירדיקע געשיכטע מיט אלב. איינשטיין

פון אנאטאל לונאטשארסקי

דער געוועזענער סאוו. פאלקס-קאמי-סאר לונאטשארסקי פארעפנטלאכט פאלגנדיקן העכסט סענסאציאנעלן אר-טיקל אין דעם "טאגעבוך" פון יאזעף שווארצשילד.

דער לעזער דערמאנט זיך געוויס אן א ...

ענלאך צו גרויסע, זייער גוטע מענשן. עס איז זייער שלעכט, ווען דער מענש איז ענלאך צו א פוקס, צו א וואלף, אדער צו א קאץ. און עס איז גאר א גוטער סימן ווען דער מענש דערמאנט אן א הונט.

איינשטיין האט צעשטרייטע אויגן. איך מיין, אז א העלפט פון זיין בליק איז גע-...

געלאזן געווארן אין פאריז, האבן די איינ-שטיינס פון איר באקומען א בריוו. זי האט דארט געשריבן, אז אזוי באמיט זיך צו באהאלטן אונטער דער מאסקע פון דעם גרויסן געלערנטן, אבער ער וועט זיך ניט אויסבאהאלטן פון איר, אזוי באלד, ווי זי וועט נאר האבן געגונג אויף איר רייזע קיין בערלין, וועט זי קומען כדי ...

זי איז דאריבער אוועק צום מאסגעבענ-דען הער פון פאליציי-פרעזידיום און גע-זאגט:

"עס זעט אויס, אז די פאליציי גלויבט דעם משוגע'דיקן אומזין, וואס די דיק-סאן פארשפרייט, און נעמט דאס ערנסט. איז דען מעגלאך, אז די ווילדע משוגעת זאל ווארפן דעם מינדסטן שאטן אויף ...

...

... לעבן".

פלוצלונג פאלט איר עפעס איין, זי ווענדעט זיך צו מיר און פרעגט:

— האט איר ניט געקאנט א געוויסע עאוגעניע דיקסאן, די פרוי, וואס האט געוואלט דערשיסן קראסינען?

—יא, געוויס, איך האב וועגן איר אפילו געשריבן. זי איז די מערקווירדיק-סטע געשטאלט, וואס איך קאן. יעדנפאלס איז זי מער א קלינישער, ווי א פאלי-טישער פאל.

— יא, — האט געענטפערט פרוי איינ-שטיין, און איך האב באמערקט ווי אויפ'ן פנים פון איר מאן האט זיך באוויזן א שמייכל. — מיר האבן ניט ווייניק דורך איר געליטן. — און פרוי איינשטיין האט דערציילט:

באלד נאכדעם ווי זי, דיקסאן, איז פריי ...

... זיך איצט און וועלכע מאסקע ער טראגט?

— "גוט, דערציילט" — האב איך גע-זאגט און געטראכט וועגן עפעס אנדערש.

—"ער גיט זיך איצט אויס פאר דעם גרויסן פיזיקער און מאטעמאטיקער איינ-שטיין. עס וועט אבער קומען דער טאג, ווען איך וועל דערשיינען ביי דעם איינ-שטיין און אים אראפרייסן די מאסקע פון געזיכט און ווייזן דער גאנצער וועלט, אז עס איז נישט קיין אנדערער, ווי טאקע אזעוו."

* *

איך זיץ ביי די איינשטיינס און מיר טרינקען טיי. דאס פנים פון מיין גרויסן טיש-גענאסע האט אין זיך עפעס, וואס דערמאנט מיר אן דעם אויסדרוק פון א הונט. גרויסע, זייער גוטע הינט זיינען ...

ערשטע גרויסע
פרויען פאלקס פארזאמלונג
זונטאג דעם 27טן אפריל
8.30 אוונט פונקט
אין תלמוד תורה האל
צו דער דערעפענונג פון
האנאר ראל קאל פון מערב קאנאדער בית יתומים
גרויסער מוזיקאלישער קאנצערט פון בית יתומים כאר און בענד
עס וועלן רעדן:
הרב י. י. כהנאוויטש, הרב א. זילבערשטיין, הרב רובינשטיין
מאקס פינקלשטיין און מאקס שטיינקאפ
אלע ווילקאמען

פאר אזוי ווייניק ווי $503.33 איינצאלן
דעליווערט, פולשטענדיק איינגעריכטעט
קאנט איר טרייבן א
סעזאנד
סטודעבעקער
אכט
— קאסט ווייניקער ווי 14 פארשידענע זעקסער אבער וועט זיין מער ווערט איי-דער א זעקס ווען איר וועט עס אויסבייטן

סטודעבעקער, בילדער פון טשעמפיאנס, האט געבויט 100,000 אכט צילינדערס. די דאזיקע אכטער האלטן צווישן זיי די גרעסטע וועלט און אינ-טערנאציאנאלע רעקארדס, און מער אמעריקאנער סטאק קאר רעקארדס, ווי אלע אנדערע סארטן קארס צוזאמענגענומען. זיי זיינען סעזאנד אכטער — אויס-געפרובירט דורך צייט און טראוולען.

Western Canada Motor Car Co.
LIMITED
D. J. WRIGHT, Mgr.
263 Edmonton St. Phone 86 333
געבויט ביי סטודעבעקער—בילדער פון טשעמפיאנס